



WOW! WAGENINGEN

Bewegen in de buitenruimte vanaf het AZC

WoW! Wageningen

Bewegen in de buitenruimte vanaf het AZC

Projectdeel 1: Water of Wageningen!

Projectdeel 2: Wageningen on Wheels!

Mei 2024

Froukje Smits
Karlijn van Ramshorst
Fatih Aktas
Mirjam Kruisselbrink
Irma Oldenburg



Lectoraat Duurzame Gemeenschappen, Hogeschool Utrecht
Kenniscentrum Sociale Innovatie

Bezoekadres:
Padualaan 101
3584 CH Utrecht

Postadres:
Postbus 85397
3508 AJ Utrecht

Telefoon: 088 – 481 92 22
E-mail: ksi@hu.nl

Deze verkenning is uitgevoerd door het lectoraat Duurzame Gemeenschappen, onderzoekslinje sport en bewegen van Hogeschool Utrecht als onderdeel van het project KIEM Sport: bewegen in de buitenruimte. Dit project is mede mogelijk door een subsidie van Regieorgaan SIA. Het project loopt van maart 2023 tot februari 2024.

Het lectoraat Duurzame Gemeenschappen is onderdeel van het Kenniscentrum Sociale Innovatie. Hoe bouwen we aan een samenleving waarin iedereen kan meedoen, tot zijn recht komt en zich veilig voelt? Hier doen de lectoraten van het Kenniscentrum Sociale Innovatie van Hogeschool Utrecht onderzoek naar, met en voor (aankomend) sociale professionals in het brede sociaal domein. Onze missie is om samen met partners uit praktijk, onderwijs en beleid bij te dragen aan 'beter samen leven' en het verkleinen van sociale ongelijkheid. Dit doen wij door praktijkgericht onderzoek, ontwikkeling en agendering van actuele maatschappelijke en sociale vraagstukken op het vlak van participatie, welzijn, zorg en ondersteuning, jeugdhulp, werk en inkomen, schuldenproblematiek, dak- en thuisloosheid, toegang tot recht, reclassering, sociale veiligheid, en deelname aan onderwijs, sport en cultuur.

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	4
Samenvatting	6
1 Inleiding	8
2 Water of Wageningen	9
2.1 Vraagstelling	9
2.2 Aanpak	9
2.3 Inzichten & behoeften	9
2.4 Resultaten & adviezen	10
3 Wageningen on Wheels	11
3.1 Vraagstelling	11
3.2 Aanpak	11
3.3 Inzichten & behoeften	11
3.4 Adviezen	12
4 Conclusie en opbrengsten	14
Bijlage I Interactieve PDF zwemvoorlichting	16
Bijlage II Poster zwemvoorlichting	33
Bijlage III Fotoverslag slotbijeenkomst project	34

Samenvatting

Samenvatting

Wageningen wordt vanwege haar geschiedenis in de Tweede Wereldoorlog ook wel de 'Stad van de vrijheid' genoemd, wat er mogelijk toe bijdraagt dat de gemeente erg ruimhartig is met het opvangen van vluchtelingen. De stad ligt in een typisch Nederlands fiets- en waterlandschap. Vrijwilligers van 'Welkom in Wageningen' bieden doorlopend fietslessen aan, en in de warme zomers zijn de strandjes aan de Nederrijn een geliefde plek waar veel Wageningers en vluchtelingen naartoe trekken om te zwemmen en te recreëren. Zwemmen wordt gedoogd, maar het is niet zonder gevaar. Veel vluchtelingen kunnen niet/slecht zwemmen en onderschatten het risico van zwemmen in de rivier. Het project WoW! Wageningen richtte zich daarom op veilig en inclusief sporten en bewegen in de openbare ruimte en bestaat uit twee projectdelen.

Deelproject I 'Water of Wageningen!' leverde een kennisbundeling (iPDF) op van bestaande materialen en interventies. Het voorziet in een advies voor een doeltreffende, duurzame en attractieve werkwijze om voorlichting te geven over zwemmen in natuurwater en te wijzen op de gevaren van het zwemmen in de rivier. Ook is een poster met QR-code naar de iPDF ontwikkeld zodat de iPDF beschikbaar en bekend blijft voor COA-medewerkers, ook als er personele wisselingen plaatsvinden.

Deelproject II 'W on Wheels!' heeft met een art-based research methode de betekenisverlening van de vluchtelingen die deelnamen aan de fietslessen onderzocht. Tijdens een slotbijeenkomst zijn hun video's gedeeld en waren onder andere vluchtelingen, beleidsmedewerker van de gemeente, fietslesvrijwilligers en COA-medewerker aanwezig. Deze creatieve methode gaf vluchtelingen een stem richting de beleidsmedewerkers en tijdens de slotbijeenkomst kwamen verdiepende gesprekken op gang tussen de vluchtelingen en andere aanwezigen.

Inleiding

1 Inleiding

Wageningen is onlosmakelijk verbonden met de bevrijding van Nederland na de Tweede Wereldoorlog. In Hotel de Wereld werden op 5 mei 1945 de capitulatievoorwaarden getekend. De stad is nu elk jaar op 4 en 5 mei het toneel voor de herdenking van de oorlog, oorlogsslachtoffers en de viering van onze vrijheid.

Wageningen wordt dan ook wel de ‘Stad van de vrijheid’ genoemd. Deze geschiedenis draagt eraan bij dat Wageningen erg ruimhartig is met het opvangen van asielzoekers. Naast een vaste AZC-locatie (Keijenbergseweg) met 300 opvangplaatsen, is er al jaren een tweede locatie (Bosrandweg) met eveneens een capaciteit voor 300 mensen, die nog zeker een jaar openblijft. Ook zijn er in 2024 veel tijdelijke opvangplekken (op een boot, vakantiepark en in een hotel) die samen meer dan 200 vluchtelingen onderdak bieden.

De opvang wordt geregeld door het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA). Tijdens hun procedure voor een verblijfsvergunning zijn vluchtelingen met name veel aan het wachten, ze mogen bijvoorbeeld nog niet werken. Hoewel de opvang sober is, trachten de woonbegeleiders zoveel mogelijk in te zetten op een goede dagbesteding om welzijn te bevorderen. Sport en bewegen wordt daarbij als belangrijk element gezien, maar daar is in de regel weinig tot geen tijd voor vanuit het COA om dat te organiseren¹. Veel hangt dan ook af van vrijwilligers die met de vluchtelingen willen sporten en bewegen. Omdat vluchtelingen tijdens hun toelatingsprocedure vaak verhuizen en er geen/beperkt budget is voor lidmaatschappen, is het niet vanzelfsprekend dat sportieve activiteiten via de sportverenigingen verlopen, maar eerder in de openbare ruimte². Wageningse beleidsambtenaren hebben daarnaast aangegeven dat ze zich specifiek richten op de openbare ruimte om sport en bewegen toegankelijk te maken voor de vluchtelingen die tijdelijk in de stad verblijven. Hoewel de stad veel opvangcapaciteit aanbiedt, komt er geen extra geld bij vanuit het rijk of het COA voor sport of voor het sociaal domein om de vluchtelingen iets te bieden. Om voorgaande redenen is de openbare ruimte extra belangrijk als het aankomt op sport en bewegen voor vluchtelingen.

Wageningen heeft een schitterende omgeving om te kunnen sporten en bewegen in de openbare ruimte. Het ligt aan de voet van de Utrechtse Heuvelrug waar de Veluwe, de Gelderse Vallei en de Nederrijn aan elkaar grenzen. Kortom, volop Nederlands fiets- en waterland! Vrijwilligers van ‘Welkom in Wageningen’ bieden doorlopend fietslessen en verkeerslessen aan, zodat gratis actief transport per fiets voor alle vluchtelingen toegankelijk wordt. Fietsen draagt zodoende bij aan vrijheid, emancipatie, zelfstandigheid en aan ontspanning en plezier³. In de warme zomers zijn de strandjes aan de Rijn een geliefde plek waar veel Wageningers en vluchtelingen naartoe trekken om te zwemmen en te recreëren. Zwemmen wordt gedoogd, maar het is niet zonder gevaar. Veel vluchtelingen kunnen niet/slecht zwemmen en onderschatten het risico van zwemmen in de rivier⁴.

Het project ‘WoW! Wageningen’ richtte zich op veilig sporten en bewegen in de openbare ruimte, specifiek zwemmen en fietsen.

In deelproject 1 ‘Water of Wageningen’ stonden zwemveiligheid en zwemlessen centraal.

In deelproject 2 ‘W on Wheels’ richtten we ons op de fietslessen voor vluchtelingen en wat dit voor hen betekent.

¹ <https://www.mulierinstituut.nl/actueel/medewerkers-coa-staan-onder-druk-en-dat-heeft-impact-op-de-sportactiviteiten/>

² https://www.hbo-kennisbank.nl/details/sharekit_hu:oai:surfsharekit.nl:693be2df-f0ce-4aa1-8bcfc023f0cd8aec?q=Centraal+Orgaan+opvang+asielzoekers+%28COA%29

³ <https://iris.who.int/handle/10665/354589>

⁴ <https://nos.nl/artikel/2438208-vorig-jaar-minder-mensen-verdronken-onder-slachtoffers-veel-migranten>

2 Water of Wageningen

2.1 Vraagstelling

In de zomer van 2022 verdronk in de Nederrijn een 22-jarige vluchteling die in het AZC in Wageningen woonde⁵. Twee jaar geleden voltrok zich eenzelfde drama, dat ook veel impact maakte in Wageningen. De gemeente waarschuwt al langer dat zwemmen gevaarlijk is bij de strandjes. Zwemmen in de rivier is verboden, maar tussen de kribben wordt het gedoogd. Dit schemergebied levert onduidelijkheden op die uiteindelijk catastrofale gevolgen kunnen hebben. Ook het COA waarschuwt alle nieuwe inwoners voor de gevaren van zwemmen in de rivier en biedt bij aankomst op het AZC in de zogenaamde ‘welkom envelop’, informatie over de gevaren van zwemmen in de Nederrijn aan. Tevens heeft het COA sinds de laatste verdrinking financiële middelen beschikbaar gesteld om vluchtelingen die in Wageningen verblijven zwemlessen aan te bieden.

De vraag die de gemeente Wageningen heeft gesteld is hoe ze samen met de (software) initiatieven van het COA kunnen bijdragen aan een beweegvriendelijke openbare ruimte, waarbij ook rekening wordt gehouden met veilig recreëren bij de populaire strandjes. De gemeente wil weten hoe vanuit het COA met de reeds opgestarte zwemlessen (vaardigheid) en kennisoverdracht over de risico's, tezamen met de regels rond het gedogen van zwemmen in de Rijn, het verdrinken van vluchtelingen voorkomen kan worden.

2.2 Aanpak

Om een beeld te krijgen van de huidige voorlichting en beschikbare voorlichtingsmaterialen zijn semigestructureerde interviews uitgevoerd met medewerkers van het COA, Swimpect (stichting die zwemlessen voor vluchtelingen verzorgt in regio Utrecht), en reddingsbrigade Utrecht. Ook is er contact geweest met de Nationale Raad Zwemveiligheid en Reddingsbrigade Nederland (zij maken het voorlichtingsmateriaal) en met de gemeente Wageningen. Met de reddingsbrigade Wageningen en zwembad De Bongerd in Wageningen heeft het COA gesproken. Zoals hierboven vermeld, was het plan dat er zwemlessen zouden gaan starten voor asielzoekers in Wageningen, maar door personele wisselingen en gebrek aan capaciteit bij het zwembad is dit nog niet van de grond gekomen.

Naar aanleiding van de interviews en gesprekken is een helder overzicht gecreëerd van alle beschikbare materialen. Vervolgens zijn we met het COA Wageningen verder aan de slag gegaan om inzicht te krijgen wat ervoor nodig is om de beschikbare materialen ook daadwerkelijk in te gaan zetten. Welke behoeften zijn er en wat kan daarvoor worden ontwikkeld? Dit leidde tot een prototype van een digitaal overzichtsdokument waarin gelinkt wordt naar de betreffende voorlichtingsmaterialen. In samenwerking met het COA is dit idee verder uitgewerkt.

Oorspronkelijk was het idee om het prototype ook te testen tijdens de voorlichtingsmomenten, die zouden worden gekoppeld aan de zwemlessen. Dit heeft dus helaas geen doorgang gevonden. Wel is het COA Wageningen voornemens om vanaf het nieuwe zwemseizoen voorlichting te gaan verzorgen met behulp van de ontwikkelde materialen. Het uiteindelijke eindproduct is gepresenteerd en gedeeld tijdens een teamoverleg van alle woonbegeleiders van het AZC in Wageningen. Ook zijn er posters ontwikkeld en nagelaten, met QR-codes, om de verspreiding van de kennis te versimpelen en duurzaam onder de aandacht te houden. Onderstaand beschrijven we het proces van de ontwikkeling van het eindproduct.

2.3 Inzichten & behoeften

De huidige voorlichting bestaat uit het uitdelen van de flyer over het gevaar en verbod van zwemmen in rivieren (van Rijkswaterstaat). Deze flyer zit in het welkomstpakket voor asielzoekers en in het zwemseizoen hebben medewerkers van het COA tijdens de meldplicht de flyer uitgedeeld en aan de hand hiervan geprobeerd het gesprek aan te gaan over de gevaren van zwemmen en eventuele interesse in zwemles.

De volgende inzichten kwamen uit de interviews en gesprekken naar voren:

- Alleen verbieden roept ook weerstand op, en dat belemmert voorlichting. Vooral in het geval van zwemmen in de Nederrijn: daar maken zoveel mensen in de zomer gebruik van dat het oprecht niet wordt begrepen. Waarom is het verboden als iedereen daar zwemt? Dat is een boodschap die moeilijk is over te brengen in een kort gesprek aan de hand van een flyer.

⁵ <https://www.rn7.nl/nieuws/7723871-verdronken-zwemmer-was-asielzoeker-we-waarschuwen-elk-jaar-voor-de-gevaren>

- Er is veel meer voorlichtingsmateriaal beschikbaar, in verschillende talen, op veel verschillende plekken en door verschillende organisaties gepubliceerd (reddingsbrigade, NRZ, Rijkswaterstaat, samenwerkingsverbanden gericht op zwemveiligheid van migranten). Hoe weet je wat er allemaal is en welke materialen kies je?
- COA-medewerkers zien het belang en willen het graag oppakken, maar het ontbreekt hen aan de tijd om zich hierin te verdiepen.
- De lokale reddingsbrigade staat vaak open voor samenwerking rondom voorlichting, maar dit is niet bekend bij COA-medewerkers.

Naar aanleiding van deze inzichten zijn we verdergegaan met de behoeften: wat is ervoor nodig om uitgebreider zwemvoorlichting te geven aan asielzoekers? Hieruit hebben we de volgende punten meegenomen:

- **“Niet weer een flyer!”** Een flyer leest bijna niemand, en als hij wordt gelezen, beklijft het niet.
- **Laagdrempelige manier** om zwemvoorlichting te geven, voor COA-medewerkers en/of vrijwilligers.
- **Overzicht** van alle mogelijkheden rondom zwemvoorlichting.
- **Echte voorlichting** met ruimte voor vragen en checkvragen.
- **Samenwerking met expert(s)** zoals reddingsbrigade, zweminstructeurs, etc. Zij kunnen het waarschijnlijk beter overbrengen en van hen wordt informatie ook eerder aangenomen.
- **Perspectief bieden:** wat kan wel? Helemaal verbieden heeft geen zin en werkt niet: als het heel heet is, gaan mensen verkoeling zoeken. Hoe kan dat dan toch op een zo veilig mogelijke manier

2.4 Resultaten & adviezen

Als gevolg van bovenstaande inzichten en behoeften is een [iPdf](#) ontwikkeld waarin overzichtelijk en bondig staat vermeld welke voorlichtingsmaterialen er beschikbaar zijn voor verschillende doelgroepen specifiek voor de omgeving van Wageningen. Ook zijn tips bijgevoegd hoe je zwemlessen kunt organiseren voor asielzoekers. Deze iPdf richt zich op COA-medewerkers en/of vrijwilligers die met zwemlessen en -voorlichting aan de slag willen. Er is bewust gekozen voor een digitale folder, zodat hij beschikbaar blijft en niet kwijt kan raken. Vindbaarheid is echter wel een belangrijk punt: waar wordt de iPdf geplaatst en hoe zorgen we ervoor dat zoveel mogelijk potentiële gebruikers weten van het bestaan ervan? Om deze redenen hebben we een [poster](#) gemaakt die in de locaties kan worden opgehangen, bijv. in de koffiekamer en andere medewerkersruimten, waarop QR-codes staan naar de iPdf en naar contactgegevens van de lokale reddingsbrigade.

Alle inzichten en ervaringen uit dit project resulteren in de volgende adviezen voor de gemeente:

- **Samenwerking tussen COA en beleidsmedewerker sport van de gemeente** kan behulpzaam zijn in de organisatie van zwemlessen. Als het de COA-medewerker niet lukt goed contact te krijgen met het lokale zwembad, is het onmogelijk om zwemlessen te organiseren. Hier kan ook veel tijd verloren gaan doordat de COA-medewerker niet de juiste persoon te pakken krijgt en het daardoor niet lukt om een eerste afspraak te maken. De gemeente zou hierin een verbindende rol kunnen spelen. Het COA heeft niet altijd contact(gegevens) van de beleidsmedewerker sport, vaak is er alleen contact met de beleidsmedewerker vluchtelingenbeleid.
- Er is in Wageningen **geen alternatief openbaar zwemwater** in de nabije omgeving, waardoor mensen gebruik blijven maken van de strandjes aan de Nederrijn. Zijn er mogelijkheden om alternatief zwemwater in de omgeving aan te bieden?
- De **betekenis van het gedogen van zwemmen in de Nederrijn is niet duidelijk** voor asielzoekers. Er wordt met mooi weer veel gerecreëerd en gezwommen; en daar lijkt de plek ook voor ingericht (fietsenstalling, afvalbakken). Daardoor is het niet logisch dat het eigenlijk niet mag en dat er gevaren zijn. De gemeente kan hierin een rol spelen door op de locatie bij de Nederrijn duidelijke informatie te verschaffen over wat wel en niet veilig is, en welke gevaren er zijn.

Adviezen aan het COA zijn:

- Probeer een **vrijwilliger** te vinden die de organisatie van zwemlessen en voorlichting rondom zwemmen op zich wil nemen en/of kan coördineren.
- Zorg dat de [poster](#) die in dit project is ontwikkeld zichtbaar is en blijft voor medewerkers, bijv. in de koffiekamer of in werkkamers.
- **Herhaal voorlichting** een aantal keer per jaar. Werk hiervoor samen met de lokale reddingsbrigade en/of gebruik de in dit project ontwikkelde [iPdf](#).
- **Bied zwemlessen aan** aan asielzoekers en koppel de zwemvoorlichting hieraan.
- **Bied vervoer aan** naar veilige openbare zwemlocaties op warme dagen als terugkerende uitjes, die een veilig alternatief vormen.

3 Wageningen on Wheels

3.1 Vraagstelling

Om dé fietsprovincie van Nederland te blijven, werkt Gelderland hard aan zijn fietspaden⁶. Ook de Gelderse gemeente Wageningen wil het fietsgebruik stimuleren onder alle inwoners, maar het ontbreekt de gemeente aan inzichten over de betekenis van fietslessen voor vluchtelingen en hoe zij de openbare ruimte ervaren wanneer zij de fiets gebruiken als ze eenmaal hebben leren fietsen. De gemeente is trots op haar inwoners van wie velen als vrijwilliger vanuit ‘Welkom in Wageningen’ meehelpt aan de fietslessen en zou ook om die reden graag beter inzichtelijk willen hebben wat het de vluchtelingen brengt tijdens hun verblijf in Wageningen en hoe het hun helpt bij toekomstplannen/dromen. De gemeente wil daarom graag de stem van vluchtelingen horen, zodat ze ook beter weet in hoeverre de openbare ruimte voorziet in hun fietsbehoeften. Ook wil de gemeente met deze inzichten de vrijwilligers terug kunnen geven wat hun vrijwillige bijdrage oplevert, waarmee ze meer en makkelijker vrijwilligers kunnen werven voor de fietslessen om zo de (software) werkzaamheden van ‘Welkom in Wageningen’ te ondersteunen⁷.

Fietsen en zwemmen in de openbare ruimte sluit aan bij het Gelderlands provinciale uitvoeringsprogramma ‘Gelderland Sport!’, waarin nadrukkelijk aandacht wordt gevraagd voor de sportieve inrichting van de buitenruimte. De provincie wenst een omgeving die uitnodigt tot sporten en bewegen, om zo de drempel voor inwoners om te sporten en bewegen te verlagen⁸.

3.2 Aanpak

Om inzichtelijk te maken wat de fietslessen en het gebruik van de fiets in de openbare ruimte betekent voor vluchtelingen in een AZC heeft een van de onderzoekers met een vluchtelingenachtergrond, zich aangesloten bij de fietslessen op zaterdag. Hij is negen maanden mee gaan helpen bij het geven van de fietslessen (embedded researcher), zo kon hij de deelnemers leren kennen, een band opbouwen en zien en horen wat de fietslessen voor hen betekenen. Na elke fietsles schreef hij op wat er was gebeurd, wat hem was opgevallen en wat voor gesprekken hij had gevoerd. Hiervoor nam hij interviews af en gebruikte hij Participatory Video Research (PVR).

3.3 Inzichten & behoeften

Door de PVR methode, participatieve observaties en gesprekken van de onderzoeker met de deelnemers deden we verschillende inzichten op. Allereerst wat betreft de opkomst: die kon erg wisselen. Soms waren er meer deelnemers dan verwacht en waren er eigenlijk te weinig vrijwilligers, en soms was de opkomst veel lager dan verwacht. Bij slecht weer kon het zelfs gebeuren dat er niemand kwam opdagen, dat was teleurstellend voor de vrijwilligers. We hebben de inzichten onderverdeeld over vier thema’s:

Wielen van eenheid: culturen verbinden

- De interactie tussen fietsdocenten en deelnemers met verschillende achtergronden zorgt ervoor dat asielzoekers de taal oefenen.
- Door het leren fietsen krijgen deelnemers bewegingsvrijheid die bijdraagt aan integratie en het kiezen van een eigen pad (naar de stad/markt fietsen, kinderen naar school brengen, naar de huisarts of taalles, fietsen in de natuur).
- “Nederlandse mensen ontmoeten” bleek een extra motivatie om deel te nemen aan de fietslessen.
- Door de fietslessen leren asielzoekers ook andere bewoners in het AZC kennen. Hun netwerk wordt daardoor uitgebreid; ze fietsen zich letterlijk uit hun isolement.
- Onderlinge support: deelnemers moedigen elkaar aan, leggen elkaar dingen uit en helpen bijvoorbeeld nieuwe deelnemers op weg. Dit zorgt voor een positieve en veilige sfeer waar ook nieuwkomers zich welkom voelen.

Fietsen voor gendergelijkheid

- Kunnen fietsen leidt tot emancipatie! Vaak mag een vrouw in het thuisland niet fietsen, maar is er in Nederland wel gelegenheid om te leren fietsen. Dit lijkt ook een reden waarom veel meer vrouwen deelnemen aan de fietslessen dan mannen: mannen hebben vaak al leren fietsen in hun thuisland.

⁶ <https://www.gelderland.nl/themas/bereikbaar/fietsen>

⁷ https://www.provincie-utrecht.nl/sites/default/files/2020-03/uitvoeringsprogramma_fiets_2019-2023.pdf (p.38)

⁸ https://www.gelderssportakkoord.nl/wp-content/uploads/2020/09/Nota_Beleidprogramma-gelderland-sport_web.pdf

Veilig op de fiets

- Naast basistechnieken/vaardigheden als oog-hand coördinatie, omkijken en hand uitsteken, is er ook aandacht voor de omgeving nodig. Dit vergt veel van de deelnemers en is in het begin heel moeilijk.
- Het is een grote stap om van de gecontroleerde AZC-omgeving zonder ander verkeer over te gaan naar fietsen in de openbare ruimte.
- Het leren van fietsregels wordt daarom als belangrijk gezien: wanneer steek je je hand uit? Wat doe je op rotondes? Wie heeft er voorrang? Door het leren van deze fietsregels voelen vluchtelingen zich zekerder op de fiets. Ook aandacht voor zichtbaar zijn op de fiets in het donker is belangrijk.
- Het kost tijd om te wennen aan fietsdeelnemer zijn in verkeer. Zo zijn bijvoorbeeld het inschatten van de snelheid van een auto en de tijd die nodig is om te remmen belangrijke leerpunten.
- Deelnemers maken soms de lessen niet af. Bijvoorbeeld omdat ze deze als saai kunnen ervaren in verband met de herhalingen van de oefeningen op de parkeerplaats waar de lessen plaatsvinden. Ze kopen echter vaak wel een fiets, maar zijn zich dan niet altijd voldoende bewust van de gevaren. Dit leidt soms tot ongelukken met letsel als gevolg.
- De lessen zijn momenteel zo ingericht dat de vrijwilligers niet/nauwelijks met de deelnemers op de openbare weg oefenen na het behalen van het fietsdiploma.
- Niet alle deelnemers spreken Engels, dit bemoeilijkt de communicatie en kennisoverdracht.

Materiaal

- De fietsen die gebruikt worden in de fietslessen zijn vrij oud en hebben bijvoorbeeld geen fijn zadel.
- Er zijn niet veel fietsen beschikbaar; het is soms lastig om een fiets in de goede maat te vinden wat het leren fietsen belemmert.
- Er zijn geen fietshelmen beschikbaar.
- Bijna alle deelnemers kopen gedurende of na de fietslessen zelf een fiets en gebruiken deze in het dagelijks leven. Soms hebben ze wel hulp nodig om een betaalbare fiets te vinden en te kopen.

3.4 Adviezen

Naar aanleiding van bovenstaande inzichten hebben we per thema een aantal adviezen:

Wielen van eenheid: culturen verbinden

- Faciliteer het sociale element door bijvoorbeeld na de fietsles een kopje koffie aan te bieden om zo de **community building** te versterken. Deelnemers gaven aan dat de interactie met en support door en voor anderen, en het ontmoeten van zowel Nederlandse mensen als andere asielzoekers een extra motivatie is om mee te doen.
- Bied ook **fietsactiviteiten na het behalen van het certificaat** aan. Zoals een fietspuzzeltocht of fietstocht door de omgeving. Bijvoorbeeld met behulp van de extra buddy's van Welkom in Wageningen. Dit kan bijdragen aan het community gevoel en vergroot het sociale netwerk.

Fietsen voor gendergelijkheid

- Kijk of er bij de fietslessen een **mix van vrouwelijke en mannelijke fietsvrijwilligers** aanwezig kan zijn. Sommige deelnemsters laten zich weerhouden of reageren anders op fietslessen als ze les krijgen van een man.
- Promoot de fietslessen bij het **welkomsgesprek** op de locatie (instroompraatje), vooral bij vrouwen aangezien zij vaak nog niet kunnen fietsen. Deel hierbij een coupon uit voor de fietslessen (gemaakt in dit project en uitgedeeld aan COA).

Veilig op de fiets

- Schenk naast de fietslessen ook aandacht aan het aanleren van **verkeersregels**, inclusief het belang van verlichting bij fietsen in het donker. Denk hierbij aan het boekje met verkeersregels waarvan er tien zijn aangeschaft binnen dit project, maar ook aan websites als die van Veilig Verkeer Nederland ([verkeersexamen kinderen](#) of [volwassenen](#)) of via [youtube](#) Organiseer aparte theorielessen waarvoor je ook asielzoekers uitnodigt die al kunnen fietsen.
- Besteed binnen de fietslessen extra aandacht aan het **leren remmen en reageren op onverwachte situaties**, wat de kans op ongelukken verkleint. Blijf nadrukkelijk aandacht besteden aan verkeersregels/waar op te letten bij het fietsen in groepen.
- Organiseer de fietslessen af en toe eens **op een andere plek**. Bijvoorbeeld een andere AZC-locatie in Wageningen of andere veilige plek. Zo worden de lessen minder gauw saai en verbreden de deelnemers hun horizon.
- Zoals eerdergenoemd: organiseer een **fietstocht of fietspuzzeltocht** door Wageningen voor asielzoekers die al kunnen fietsen. Naast de fysieke, mentale en sociale voordelen draagt dit ook bij aan de veiligheid: net als bij autorijden leer je fietsen pas echt door het veel te doen, en bij zo'n activiteit kan er nogmaals aandacht aan regels worden besteed.
- Overweeg om deelnemers eenzelfde **fietsexamen** te laten afleggen als basisschoolleerlingen. Zo hebben ze iets om naartoe te werken en weten ze zeker dat ze goed kunnen fietsen.

Materiaal

- Investeer in **materiaal**: goede fietsen in verschillende maten en met prettige zadels, en fietshelmen. Ga (bij de gemeente) na of hier subsidiemogelijkheden voor zijn.
- Geef deelnemers een **cadeautje** bij het behalen van hun certificaat, bijvoorbeeld fietsverlichting.
- Ondersteun deelnemers in **de aanschaf van een fiets**: zijn er subsidiemogelijkheden vanuit de gemeente? Koppel dit aan het behalen van het fietscertificaat.
- Vanuit de Welkom in Wageningen fietswerkplaats op een van de AZC locaties is het soms mogelijk een fiets aan te schaffen, zorg ervoor dat zowel vrijwilligers als deelnemers hierover geïnformeerd zijn.

Vrijwilligers

- Mogelijk is er een **oud-deelnemer** die mee wil helpen bij het geven van de fietslessen. Als ervaringsdeskundige weet hij/zij beter hoe deelnemers te betrekken en motiveren en wellicht spreekt hij/zij ook een taal die sommige deelnemers ook spreken.
- **Blijf regelmatig** overleggen plannen tussen het COA en de coördinator van de vrijwilligers. Wat speelt er, waarin kan het COA nog ondersteunen, etc. Naast de updates van de lessen via mail, is persoonlijk contact van meerwaarde in de samenwerking.

Opkomst deelnemers

- Houd bij het inplannen van de fietslessen rekening met **feestdagen** zoals Pasen, het Suikerfeest en bijvoorbeeld de Ramadan.
- **Kondig de fietslessen aan op verschillende manieren**. Nu gebeurt dit alleen via het prikbord. Denk aan een whatsappgroep en attenderen/enthousiasmeren door COA-medewerkers tijdens het welkomstgesprek op het AZC (instroompraatje) of een andere bijeenkomst/activiteit.
- **Ga langs bij deelnemers** als ze niet komen opdagen. Soms hebben ze net even een extra duwtje in de rug nodig, bijvoorbeeld als ze een slechte dag hebben of zo druk bezig zijn met andere dingen dat ze er niet aan denken. Vrijwilligers mogen het AZC niet binnen, dus dit advies zou via andere deelnemers moeten lopen om een ontmoeting te bewerkstelligen en het contact met de deelnemers te onderhouden.
- Blijf aandacht schenken aan **individuele vooruitgang** en vier specifieke mijlpalen, zoals wanneer het iemand lukt om zelf evenwicht te houden tijdens het fietsen of om te slalommen. Dit motiveert deelnemers enorm.

4 Conclusie en opbrengsten

Deelproject 1 'Water of Wageningen!' heeft een [interactieve PDF](#) opgeleverd die COA-medewerkers en vrijwilligers een duidelijk overzicht geeft over de verschillende voorlichtingsmaterialen voor veilig zwemmen, zodat zij deze gemakkelijk kunnen inzetten. De iPDF is toegevoegd in bijlage I.

Ook is een [fysieke poster](#) met QR-code opgehangen op de COA-locaties, zodat alle medewerkers de iPDF kunnen vinden. De poster is toegevoegd in bijlage II.



Figuur 1: iPDF



Figuur 2: poster

Deelproject 2 'W on Wheels!' heeft met een art-based research methode de betekenisverlening van de vluchtelingen die deelnemen aan de fietslessen onderzocht. Vluchtelingen kregen een stem doordat ze zelf lieten zien wat fietslessen en fietsen voor hen betekent. Bijvoorbeeld dat het bijdraagt aan emancipatie, sociale binding met andere asielzoekers en Nederlanders, en dat het bewegingsvrijheid geeft die bijdraagt aan het kiezen van een eigen pad. De verhalen zijn gedeeld tijdens de slotbijeenkomst waarbij onder andere gemeente en fietsvrijwilligers aanwezig waren. Tot slot bleek ook bij fietsen veiligheid een aandachtspunt, daarom zijn binnen dit project 25 exemplaren van een boekje met verkeersregels aangeschaft. Ook zijn coupons gemaakt om de fietslessen te promoten door COA-medewerkers.



Figuur 3: Het boekje met verkeersregels dat is verspreid



Figuur 4: coupon voor de fietslessen

De resultaten en producten van dit project zijn gepresenteerd tijdens een slotbijeenkomst voor gemeente, fietslesdeelnemers, COA-medewerkers, vrijwilligers, Nationale Raad Zwemveiligheid, en Vluchtelingenwerk Wageningen. Zie voor een fotoverslag bijlage III.

Daarnaast heeft ook een terugkoppeling plaatsgevonden tijdens het teamoverleg van COA Wageningen, zodat alle medewerkers op locatie ook geïnformeerd zijn over de uitkomsten van dit project.

Bijlagen

Bijlage I Interactieve PDF zwemvoorlichting

WoW! Water of Wageningen!

Gevaren en risico's
van zwemmen
in openbaar
(zwem)water



Nederland is een waterland.

Veel asielzoekers zijn niet bekend met de gevaren van water en zwemmen. Regelmatig gaat het dan ook mis en verdrinkt een asielzoeker. Goede voorlichting is daarom van groot belang.

Er is veel informatie beschikbaar over zwemveiligheid. Deze informatie staat echter verspreid gepubliceerd.

Dit e-book biedt een overzicht van relevant voorlichtingsmateriaal voor asielzoekers en maakt het COA-medewerkers en vrijwilligers zo makkelijk mogelijk om zwemvoorlichting te geven.

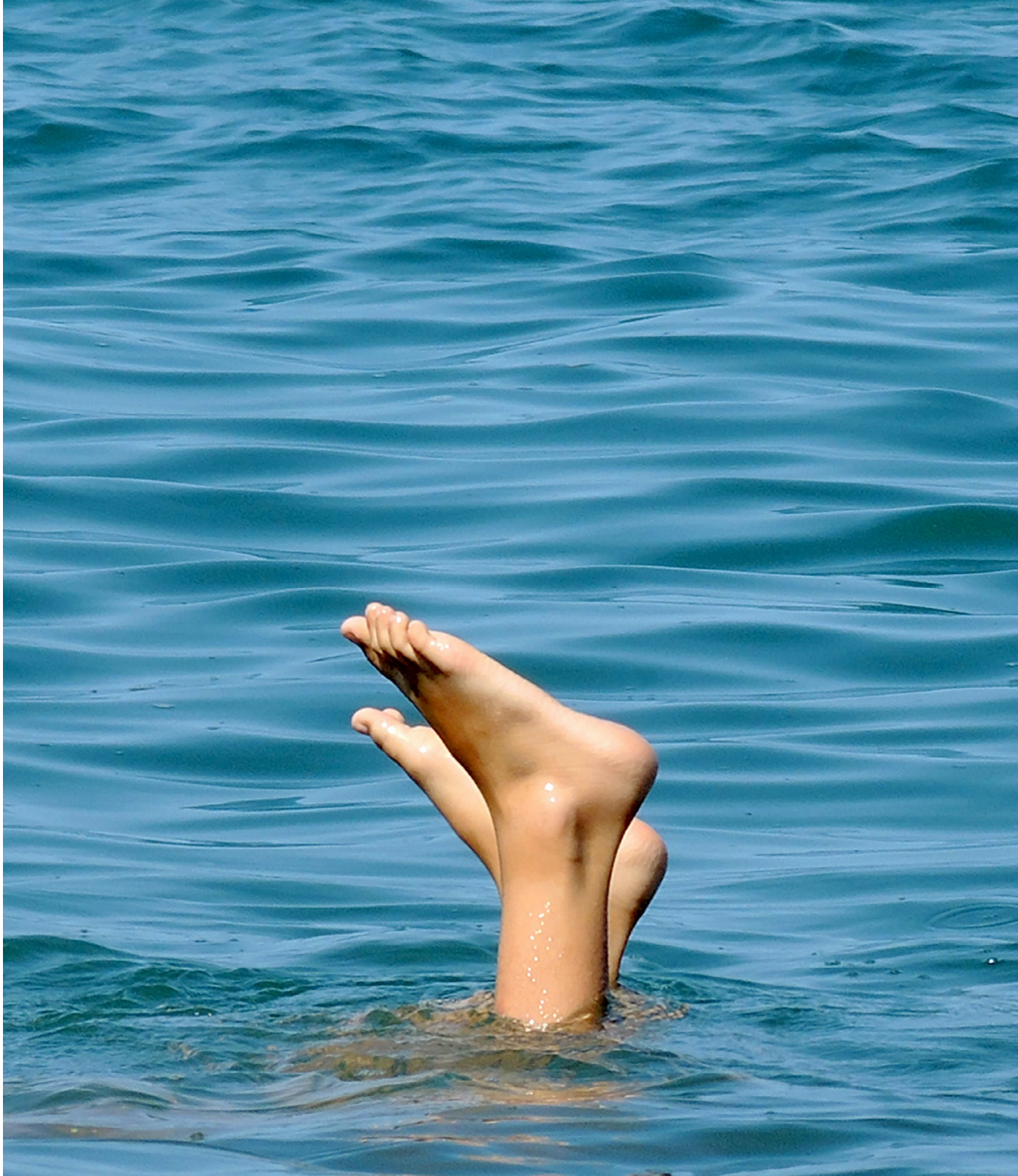
“In de periode van 2012-2021 verdronken in Nederland 130 migranten met een niet-Europese herkomst”.

Bron: Cotterink et al., 2023¹



Inhoudsopgave

Voorlichting	4
Door reddingsbrigade	4
Door COA-medewerker	5
Voor volwassenen	5
Voor ouders	6
Voor jongeren	7
Voorlichtingsmaterialen	8
Belangrijkste tips, flyers en posters	8
Gevaren van zwemmen in rivieren	9
Gevaren van zwemmen in zee	10
Achtergrondinformatie	11
Tips en aandachtspunten	12
Organiseer zwem/drijfles in 9 stappen ..	13
Zwemplekken	15
Bronnen en Colofon	16



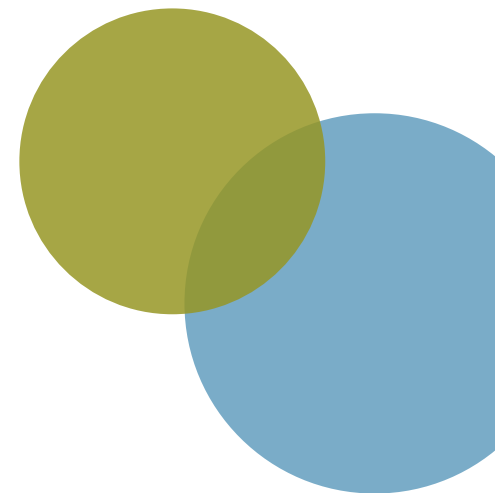
Voorlichting

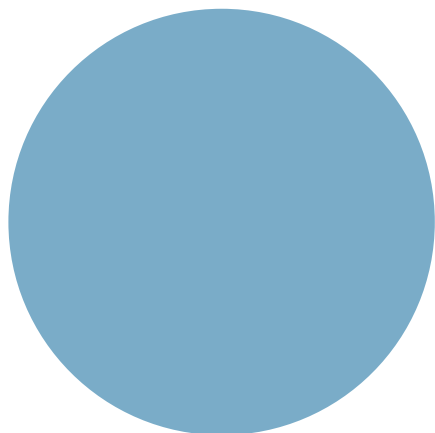


Door reddingsbrigade

Eén van de pijlers van de reddingsbrigade is voorlichting over het voorkomen van verdrinkingen. De lokale reddingsbrigade verzorgt dan ook graag een **voorlichtingsmoment** op het AZC.

[Kijk hier voor de reddingsbrigade in Wageningen.](#)
Je kunt hen benaderen voor het verzorgen van een voorlichtingsbijeenkomst en voor **voorlichtingsmaterialen**.





Door COA-medewerker

Voor volwassenen

De Nationale Raad Zwemveiligheid (NRZ) heeft samen met onder andere het COA een **video** gemaakt met informatie over water en zwemmen in Nederland.

Je kunt de video het beste samen met de doelgroep bekijken. Hiervoor is een [gebruikersinstructie](#) en [presentatie](#) beschikbaar (of kijk op www.alles-overzwemles.nl/waterland).

De video is beschikbaar in: [Nederlands](#), [Arabisch](#), [Engels](#), [Frans](#), [Farsi](#), [Tigrinya](#) en [Russisch](#).



Voor ouders

Jonge asielzoekers en hun ouders onderschatten vaak de gevaren van water en overschatten hun zwemvaardigheden. Nederlanders realiseren zich onvoldoende dat jonge asielzoekers nog niet zwemvaardig zijn en nodigen hen b.v. uit voor een zwemfeestje.

Wijs ouders daarom op de risico's en op het feit dat Nederland een waterrijk land is. Geef aan dat het volgen van zwemles voor hun kinderen, maar ook voor henzelf van groot belang is.

Belang van zwemles kinderen: [video in Arabisch en Nederlands](#)

Migranten met niet-Europese herkomst zijn vaker slachtoffer van verdrinking dan mensen met een Nederlandse achtergrond.



“In de groep 0-20 jarigen is het risico op verdrinking zelfs 9-10 keer hoger dan bij kinderen en jongeren die in Nederland geboren zijn.”

Bron: CBS, 2019²





Voor jongeren

Voor jongeren is een speciale vlogserie opgenomen. Jongeren overschatten vaak hoe goed ze kunnen zwemmen en zien de gevaren ook niet zo. Yasir Hierrr sluit goed aan bij de belevingswereld van deze jongeren.

Om de aandacht voor zwemveiligheid onder jonge asielzoekers te vergroten, vloggen Yasir uit Somalië, Muayad uit Syrië en Robiel uit Eritrea over alles wat zij meemaken in Nederland. In hun vlogs 'Yasir Hierrr' komen de drie vrienden op allerlei plekken in aanraking met zwemwater.

Er zijn vier **vlogs**:

1. Over [zwembaden](#)
2. Over [varen – open water](#)
3. Over [rivieren](#)
4. Over [water in de stad](#)



Talen

De vlogs zijn in het Nederlands, maar je kunt een Nederlandse, Arabische, Engelse, Franse, Perzische of Tigrinya ondertiteling aanzetten. Klik hiervoor op 'Instellingen' (het tandwiel) onder de video en kies de gewenste ondertiteling.

“Mannelijke asielzoekers hadden in de periode 2016-2020 een 15x grotere kans om te overlijden door verdrinking dan Nederlandse mannen”

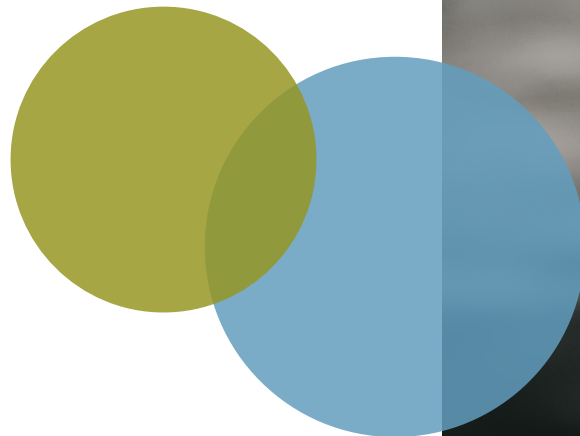
Bron: Mesman & Van Dijken (2023) in Cotterink et al. (2023)

Voorlichtingsmaterialen

De reddingsbrigade ontwikkelde verschillende flyers en posters in verschillende talen. De belangrijkste zijn:

1. Acht **tips** om de kans op verdrinking zo klein mogelijk te maken in het [Nederlands](#), [Engels](#), [Duits](#) en [Oekraïens](#).
2. Een **poster** over veilig zwemmen in binnenwater in het [Nederlands](#), [Engels](#), [Duits](#), [Pools](#), [Oekraïens](#), [Arabisch](#).
3. **Flyer** waterveiligheid in het [Nederlands](#), [Duits](#), [Pools](#), [Arabisch](#).
4. **Folder** Tips voor binnenwater, in het [Nederlands](#), [Engels](#), [Duits](#), [Pools](#) en [Oekraïens](#).

Of kijk op <https://www.reddingsbrigade.nl/wij/wat-wij-doen/voorlichting/>



Gevaren van zwemmen in rivieren

Zwemmen in rivieren is gevaarlijk en daarom verboden in Nederland. Rijkswaterstaat beheert de rivieren en heeft een flyer gemaakt over het gevaar van zwemmen in de rivier.

1. De **flyer** is er in het [Nederlands](#), [Arabisch](#), [Bulgaars](#), [Duits](#), [Engels](#), [Farsi](#), [Pools](#), [Spaans](#), [Tigrinya](#) en [Turks](#).
Of kijk op: https://open.rijkswaterstaat.nl/zoeken/?zoeken_term=zwemmen
2. Ook is er een **animatievideo** over het gevaar van zwemmen in rivieren in het Nederlands.
[Download of kijk op de website](#)
(scroll iets naar beneden)
Of kijk op: <https://www.rijkswaterstaat.nl/water/waterbeheer/zwemmen-in-open-water>
3. Je vindt er ook een **video** van een reddingsmedewerker die vertelt over drenkelingen en de gevaren van zwemmen in de rivier.
[Download of kijk op de website](#)
(scroll iets naar beneden)
Of kijk op: <https://www.rijkswaterstaat.nl/water/waterbeheer/zwemmen-in-open-water>

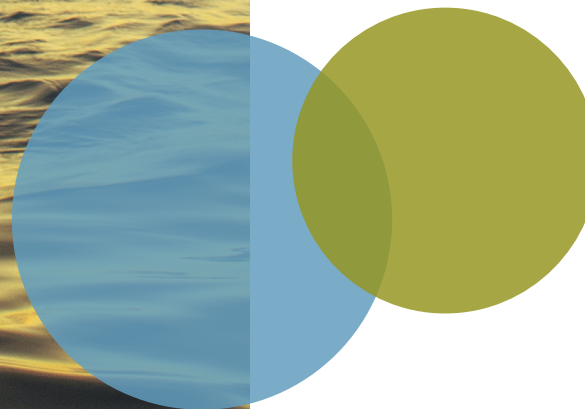




Gevaren van zwemmen in zee

De reddingsbrigade ontwikkelde **posters** over veilig zwemmen in zee in het [Nederlands](#), [Arabisch](#), [Engels](#), [Oekraïens](#), [Pools](#) en [Duits](#) en **posters** over 'Wat te doen in een mui?' Eveneens in het [Nederlands](#), [Arabisch](#), [Engels](#), [Oekraïens](#), [Pools](#) en [Duits](#).

Of kijk op: <https://www.reddingsbrigade.nl/wij/wat-wij-doen/voorlichting/>



Achtergrondinformatie

- Handreiking zwemveiligheid nieuwkomers Kenniscentrum Letselpreventie
- Factsheets en notities van de Nationale Raad Zwemveiligheid en het Kenniscentrum Zwemmen

Financieringsmogelijkheden voor zwemles:

- Jeugdfonds sport en cultuur
 - Leergeld
 - Kinderhulp
- Volwassenenfonds

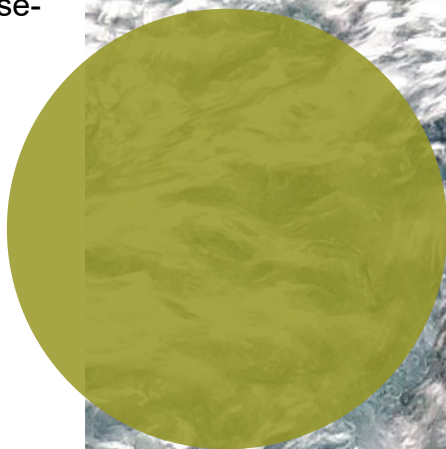
Tips en aandachtspunten

- 1 Herhaal een zwemvoorlichting eens in de paar maanden en koppel daar gelijk een inventarisatie voor zwemles aan vast.
- 2 Overweeg om jonge mannen een aparte voorlichting te geven (bijvoorbeeld door de zwembrigade). Jongeren die geen diploma hebben overschatten hun zwemvaardigheid en zien minder gevaren. Ook denken zij dat het bijv. veilig is om te zwemmen als je met anderen bent.
- 3 Overweeg om voor ouders een aparte voorlichting te geven. Zij zijn zelf minder opgegroeid met water en zwemmen en onderschatten hierdoor de gevaren, voor zichzelf en voor hun kinderen. Ook Nederlanders realiseren zich niet dat asielzoekers minder zwemvaardig zijn en nodigen hen bijv. uit voor een zwemfeestje of om samen te gaan zwemmen in een recreatieplas of zwembad.
- 4 Overweeg om jonge kinderen zelf voorlichting te geven. Uit onderzoek blijkt dat dit een goede preventieve maatregel kan zijn om verdrinking te voorkomen (Bron: Hermans & Bassa, 2018)³
- 5 Betrek, indien mogelijk, een (jonge) asielzoeker in je voorlichting om hem/haar te laten vertellen waar hij/zij tegenaan liep.



Organiseer zwem/drijfles in 9 stappen!

- 1 Neem contact op met het plaatselijke zwembad om af te spreken wanneer zwem- of drijfles kan worden georganiseerd. In Wageningen is dat [zwembad De Bongerd](#).
- 2 Veel zwembaden kampen met een gebrek aan zweminstructeurs en tijd, waardoor het lastig kan zijn zwem- of drijfles te organiseren. Gemeenten vinden het echter ook belangrijk dat asielzoekers les krijgen. Je contactpersoon bij de gemeente kan een rol spelen in de samenwerking met het zwembad als het niet lukt om dit zelf te organiseren.
- 3 Zoek een vast iemand (bijv. vrijwilliger) die de coördinatie en uitvoer van de zwem/drijflessen op zich neemt. Deze persoon houdt contact met de asielzoekers en gaat mee naar de lessen. Dit wekt vertrouwen en stimuleert om te komen.
- 4 De voorlichtingsbijeenkomst over gevaren van zwemmen kun je gebruiken om te inventariseren wie echt geïnteresseerd is in het volgen van zwem- of drijfles.






- 5 Laat asielzoekers zich committeren aan de zwem/drijfles: van tevoren afmelden is verplicht en volgen van de voorlichtingsbijeenkomsten ook.
- 6 Een wekelijkse enthousiasmerende reminder voor de zwem/drijfles kan hierbij helpen, bijv. via een WhatsAppgroep.
- 7 Kijk of je met vrijwilligers vervoer naar de zwem/drijfles kunt organiseren. De bereikbaarheid van het zwembad vormt vaak een obstakel voor het volgen van lessen.
- 8 Wees je ervan bewust dat er van alles speelt in het leven van asielzoekers. Als ze niet komen opdagen, is dit vaak geen onwil. Probeer te achterhalen wat er aan de hand is, heb oog voor hun situatie en bekijk hoe je hen weer kunt betrekken.
- 9 Voorlichting is naast de zwem/drijfles cruciaal. De lessen voor volwassenen zijn er op gericht dat asielzoekers zich kunnen redden in water, niet dat zij een zwemdiploma halen. Het is daarom van groot belang dat asielzoekers weten wat de gevaren van water en zwemmen zijn en wat zij wel en niet kunnen.



Zwemplekken

Henschotermeer
De Heygraeff 2 Woudenberg

 90 min
 30 min
 90 min


Zwembad De Vrije Slag
Langschoterweg 7 Bennekom

 23 min
 14 min
 35 min

Recreatiegebied Zeumeren
Stroetweg 7 Voorthuizen

 105 min
 30 min
 90 min

Zwembad De Bongerd
Bornsesteeg 4
Wageningen

 11 min
 8 min
 20 min




AZC Keijenbergseweg

Rijkerswoerdse plassen
Rijkerswoerdsestraat 1b
Arnhem

 68 min
 26 min
 83 min

Rhenen

Beldert Beach
Strandweg 1
Zoelen

 71 min
 23 min
 83 min

Wageningen

AZC Bosrandweg

Renkum

AZC Het Stek

Wageningen Beach







 6 min
 5 min
 20 min

Plas Heterse Waarden
Randwijkse Rijndijk 4 Heteren

 23 min
 22 min
 90 min

Heteren

Randwijk

-  Buitenbad, betaald
-  Binnen en -buitenbad, betaald
-  Zwemplas, betaald
-  Zwemplas, gratis
-  Verboden, maar gedoogde gratis zwemlocatie aan de rivier
-  AZC

Colofon en Bronnen

Auteurs	Karlijn van Ramshorst, Mirjam Kruisselbrink en Froukje Smits Lectoraat Duurzame Gemeenschappen, Onderzoekslijn Sport, Bewegen en Duurzame Gemeenschappen
Met dank aan	AZC Wageningen en Reddingsbrigade Wageningen.
Foto's	Pexels
Vormgeving	Mirjam Kruisselbrink
Website	Duurzame Gemeenschappen

Dit e-book is een product van het project WoW! Wageningen.
Het wordt gefinancierd met SIA KIEM subsidie.
De co-financiering komt vanuit Hogeschool Utrecht en het COA.

© Hogeschool Utrecht, Utrecht, februari 2024.

1. Cotterink, M., Bassa, Z., Hermans, M., De Haan, A., Tichelman, P., & Oude Weernink, S. (2023). Handreiking zwemveiligheid nieuwkomers. Wat kan je als gemeente doen? (rapport 790). VeiligheidNL, Pharos, GGD GHOR NL, & Nationale Raad Zwemveiligheid. Geraadpleegd op 20 december 2023, van <https://www.veiligheid.nl/kennisaanbod/handreiking/leer-nieuwkomers-wat-de-risicos-zijn-op-verdrinking>
2. CBS (2019, 22 juli). Meer verdrinkingen in 2018. Geraadpleegd op 20 december 2023, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2019/30/meer-verdrinkingen-in-2018>.
3. Hermans, M., & Bassa, Z. (2018). Rapport verkenning zwemveiligheid bij jonge nieuwkomers, 12-18 jaar (rapport 713). VeiligheidNL. Geraadpleegd op 20 december 2023, van <https://www.veiligheid.nl/kennisaanbod/onderzoek/nieuwkomers-niet-bewust-van-risicos-zwemmen>

Doorverwijzing naar sites van de volgende organisaties:
Nationale Raad Zwemveiligheid
Rijkswaterstaat
Reddingsbrigade Nederland

Bijlage II Poster zwemvoorlichting

**Help verdrinking voorkomen;
geef voorlichting over gevaren
en risico's van (zwem)water!**

**Makkelijker
dan je denkt!!**

33
Schakel de lokale
reddingsbrigade in
om voorlichting te geven.

Download de toolkit met
voorlichtingsmaterialen
en tips.

edu.nl/vj36q

edu.nl/3tg3q

Bijlage III Fotoverslag slotbijeenkomst project



Froukje Smits introduceert het project.



Fatih Aktas vertelt over zijn observaties en inzichten als embedded researcher bij de fietslessen op het AZC.



Foto gemaakt door embedded researcher tijdens fietslessen op het AZC.



Er vonden mooie gesprekken plaats tussen de aanwezigen naar aanleiding van bijvoorbeeld de video's.



Karlijn van Ramshorst reikt de eerste poster t.b.v. zwemveiligheid uit aan het COA.



Ook een geprinte versie van de iPDF over zwemveiligheid werd officieel uitgereikt aan het COA.